

КУЯВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ У ВЛОЦЛАВЕКУ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ОСТРОГРАДСЬКОГО
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА
ЦЕНТР УКРАЇНСЬКО-ЄВРОПЕЙСЬКОГО
НАУКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

МАТЕРІАЛИ

VII Міжнародної наукової конференції

«ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ НОРМ ПРАВА»

21–22 січня 2022 року

Видавничий дім
«Гельветика»
2022

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова організаційного комітету:

Скрипник В.Л. – доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри фундаментальних і галузевих юридичних наук Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського.

Члени організаційного комітету:

mgr Joanna SKIBA – завідувач кафедри іноземних мов, експерт у галузі освіти та електронного навчання для дорослих, керівник міжнародного офісу Куявського університету у Влоцлавеку;

Митрофанов І.І. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри фундаментальних і галузевих юридичних наук Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського;

Соболь Є.Ю. – доктор юридичних наук, професор, ректор Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка;

Шаповал В.Д. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри фундаментальних і галузевих юридичних наук Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського;

Хребтова А.А. – кандидат наук з державного управління, доцент кафедри фундаментальних і галузевих юридичних наук Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського;

Васечко Л.О. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри фундаментальних і галузевих юридичних наук Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського;

Віхляєв М.Ю. – доктор юридичних наук, професор, директор Центру українсько-європейського наукового співробітництва.

Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права:
Т33 матеріали VII Міжнародної наукової конференції (м. Кременчук, 21–22 січня 2022 року). Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 312 с.

ISBN 978-966-992-738-5

УДК 340.13(063)

© Куявський університет у Влоцлавеку, 2022

© Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, 2022

© Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, 2022

ISBN 978-966-992-738-5 © Центр українсько-європейського наукового співробітництва, 2022

5. Шаповал В. М. Сучасний конституціоналізм : монографія. Київ : Юридична фірма «Салком» ; Юрінком Інтер, 2005. 560 с.
6. Бибик О. Н. Источники уголовного права Российской Федерации : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Омск, 2005. 225 с.
7. Котюк В. О. Загальна теорія держави і права : навч. посіб. Київ : Атіка, 2005. 592 с.
8. Юридична енциклопедія : у 6 т. / за ред. Ю. С. Шемшученка. Київ : «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 2003. Т. 5. 736 с.
9. Проблеми сучасної конституціоналістики : навч. посіб. / за ред. М. П. Орзіха. Київ : Юрінком Інтер, 2011. 272 с.
10. Бошно С. В. Соотношение понятий источник и форма права. *Юрист*. 2001. № 10. С. 15–22.

ДОКТРИНИ ЗВОЛКАННЯ І ВІДМОВИ ВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ У ПРАВІ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

Пільков Костянтин Миколайович

кандидат юридичних наук,

*старший науковий співробітник відділу міжнародного приватного права
та порівняльного правознавства*

*Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака*

*Національної академії правових наук України
м. Київ, Україна*

Прагнення до стабільності суспільних відносин як гарантія можливості здійснення у них прав особи висуває до учасників цих суспільних відносин і до органів правозастосування, перш за все судів, вимогу визнавати і застосовувати певні правові наслідки дій чи бездіяльності особи стосовно здійснення нею своїх прав. Якщо реалізація прав створює таке різноманіття правових наслідків, яким присвячені окремі дослідження, то нездійснення прав є до певної міри «сірою зоною». Загалом в багатьох галузях національного права визнається принцип, відповідно до якого нездійснення права не означає відмову від нього і не має наслідком його припинення. Традиційним для вітчизняної правової системи є застосування таких обмежувальних засобів для реалізації права, які сприяють стабільності суспільних відносин, як преклюзивні строки, в межах яких право визнається таким, що існує, і строки позовної давності, в межах яких можливим є

примусовий захист права. Водночас, в українську правозастосовну практику з інших правових систем поступово проникають інші інститути, які надають правового значення певному способу реалізації особою своїх прав, і як наслідок, створення перешкоди для подальшої реалізації права іншим чином або реалізації іншого права, а також правового значення нереалізації права. Це є доктрини естопеля і споріднені з ними, які надають правового значення попередній поведінці сторони і її твердженням, в тому числі у судових процесах [7, с. 170], що, однак суттєво відрізняється від відомих українському праву доктрин преюдиції та *res judicata* у вузькому розумінні [8, с. 110]. Огляду і співставленню цих споріднених доктрин, елементи яких можуть бути запозичені у вітчизняну правову систему, присвячене це дослідження.

Відмова від права (англ. *waiver*) як ця концепція походить з права справедливості Англії, у найбільш чіткому значенні розуміється як добровільна і навмисна відмова від юридичного права або вимоги (позову), в той час як естопель стосується відмови позивачу у задоволенні його вимоги, спрямованої на реалізацію свого права в умовах, коли він зробив заяви чи інші юридично значимі дії, на які відповідач розумно і з певними втратами для себе покладався і які є несумісними із тими правами, які тепер намагається реалізувати позивач. На відміну від відмови від права, добровільного і навмисного, недбалість (англ. *laches*) стосується ситуації невинуватого у категорії розумності зволікання з реалізацією права на шкоду відповідачу [1, с. 1477].

Доктрина недбалості (англ. *laches* походить від лат. *laxus* – недбалість) стосується правових наслідків неналежної поведінки, за якої те, що мало б бути здійснене, протягом тривалого часу не здійснюється. Доктрина походить з права справедливості (англ. *equity*) Англії і була сприйнята правовими системами багатьох країн, зокрема США, Філіппін, ПАР [4, с. 53].

Близька до неї за правовими наслідками, так що іноді сприймається як тотожна [2, с. 169], однак не за природою і походженням доктрина втрати права через зволікання (нім. *Verwirkung*), що походить вже не з традиції загального права, а з континентальної правової традиції Німеччини, стосується заборони суперечливої поведінки і передбачає відмову у реалізації права, реалізація якого вже не очікувалась. Доктрина також розвинена у багатьох країнах, зокрема у Німеччині, Іспанії, Португалії, Греції, Естонії, Латвії, Італії, Бразилії та Аргентині [4, с. 53]. У німецькому праві доктрина заперечення з підстав зволікання (нім. *Verwirkungseinwand*, англ. *objection of undue delay*), виводиться дослідниками з доктрини естопеля [3, с. 614], або в цілому визнається проявом принципу добросовісності [5, с. 157]. Вона була запроваджена у праві через судову практику у 1877 році з початковою метою як засіб

захисту легітимних очікувань у комерційних спорах. Тобто початково її застосування обмежувалось приватноправовими відносинами, хоча вже у 1930 році була поширена судами на сферу публічно-правових відносин [3, с. 614]. Її ще називають принципом деактивації прав, який набув у праві Німеччини і далі також у Греції, змісту спорідненої чи похідної від естопеля категорії, яка може бути застосована тільки у тому випадку, коли зволікання кредитора із реалізацією свого права протягом незвично тривалого часу в умовах, які створили для боржника обґрунтовані підстави для віри у те, що кредитор не буде реалізовувати своє право. Більше того, примусове здійснення права покладатиме на боржника надмірний тягар [6, с. 517].

Видається, що оглянуті вище доктрини, як і інші, які відомі різним розвиненим правовим системам світу і які обґрунтовують можливість створення правових наслідків для особи, яка зволікає з реалізацією свого права або вже заявила про певний спосіб реалізації свого права, потребують подальшого дослідження з метою розвитку і практичного застосування перш за все принципу добросовісності, який властивий суспільним відносинам практично в усіх сферах і який потребує утвердженню разом з принципами розумності і справедливості в умовах відходу вітчизняної правової системи від традиції жорсткого регуляторного впливу у праві та в цілому від домінування позитивізму у праві.

Література:

1. Applicability of Waiver, Estoppel, and Laches Defenses to Private Suits under the Securities Act And S.E.C. Rule 101b-5: Deterrence and Equity in Balance. *The Yale Law Journal*. 1964. Vol. 73. pp. 1477–1490.

2. Burke C. *An Equitable Framework for Humanitarian Intervention*. Bloomsbury Publishing, 2013. 398 pp.

3. Straßburger B. Die Verwirkung im deutschen Verwaltungsrecht Geltungsgrund und Spannungslagen. *Archiv des öffentlichen Rechts (AöR)* Jahrgang 145 (2020) / Heft 4, S. 614-648 (35) DOI: 10.1628/aoer-2020-0027

4. Vaquer A. Verwirkung versus Laches: A Tale of Two Legal Transplants. *Tulane European & Civil Law Forum*. 2006. Vol. 21. pp. 53–72.

5. Zimmermann R. *Comparative Foundations of a European Law of Set-Off and Prescription*. Cambridge University Press, 2002. 181 p.

6. Zimmermann R., Whittaker S., Bussani M. *Good Faith in European Contract Law*. Cambridge University Press, 2000. 720 p.

7. Пільков К. Питання факту та права: фундаментальне і прикладне розмежування обставин справи, їх юридичної кваліфікації і застосування права. *Право України*. 2020. № 8. С. 144-194. DOI: 10.33498/louu-2020-08-144

8. Пільков К. Умови обов'язковості для господарського суду фактів, встановлених в іншій справі. *Підприємництво, господарство, право*. 2019. № 11. С. 106–116. DOI: 10.32849/2663-5313/2019.11.17

ПРИНЦИПИ ПРАВА ЯК ОСНОВА ПРАВОЗАСТОСОВНОГО ПРОЦЕСУ

Подковенко Тетяна Олександрівна
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна*

Однією з базових юридичних категорій є поняття «принципів права». Варто підкреслити багатозначність та багатофункціональність принципів права. Це стосується не лише питань термінологічних, а й функціонального призначення принципів права у правовому регулюванні, у правовому обґрунтуванні державних рішень, у процесах застосування права та його соціальної дії. Будучи складовою правової системи, принципи права відрізняються від звичайних правових норм своєю фундаментальністю, ступенем узагальнення (абстракції), стабільністю та стійкістю, значимістю для всього процесу правового регулювання.

Принципи права є тією основою, на якій вибудовується уся правова система. Принципи виражають сутність права, визначають його внутрішній зміст та загальний характер правового регулювання суспільних відносин. Окрім того, принципи виступають тим фактором, який позитивно впливає на створення, застосування та тлумачення права через призму загальнолюдських ідеалів та цінностей. У цьому аспекті імпонує думка польських науковців, які трактують поняття принципу права як певного виду правової норми, що характеризується особливою аксіологічною значимістю, що полягає в захисті основних цінностей всієї правової системи чи конкретної галузі права [1, с.13]. Закріплення принципів права в окремих галузях права передбачено їх відображенням у джерелах права, що є основоположними для конкретної правової культури. Принципи права тісно пов'язані з нашим нормативним порядком, з тими конструкціями, які виражені прямо (чітко) або опосередковано у нормативних актах (правових приписах), хоча не

МАТЕРІАЛИ
VII Міжнародної наукової конференції

«ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ
РЕАЛІЗАЦІЇ НОРМ ПРАВА»

21–22 січня 2022 р., м. Кременчук

Підписано до друку 25.01.2022. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 18,14. Тираж 100. Замовлення № 0222-035.
Ціна договірна. Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавничий дім «Гельветика»
65101, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1
Телефони: +38 (048) 709 38 69, +38 (095) 934 48 28,
+38 (097) 723 06 08

E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.